

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző:

Cím: *A magyar tudomány nyomorúsága*

Forrás: *Pesti Hírlap*

Bp.

(Hely)

1922. 4. 23

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

001

Hely

Idő

"1922"

Személy

Helyszám

A magyar tudomány nyomorúsága

Tudósaink sorra nyilatkoznak azokról a nehézségekről, azokról a fáradhatatlan küzdelmekről, amelyeket a magyar tudomány munkásai folytatnak azért, hogy a súlyos politikai és gazdasági viszonyok között a magyar tudomány el ne pusztuljon. A trianoni béke egyik szomorú eredménye a csapás, amelyet a magyar tudományos munkára mértek, erről és a magyar tudomány feladatairól, ime, az újabb nyilatkozatok:

Dr Bókay János

egyetemi rendes tanár, az Akadémia tagja.

A magyar orvostudomány munkásai a háborús évek alatt kifejlődött izoláltságot s a beállott nehéz viszonyokat nagyon megérezték. Két legnagyobb könyvtárunk, a budapesti kir. Orvosegyesület és a budapesti egyetem orvoskari könyvtára a külföldi folyóiratoknak csak alig egy tizedrészét járathatja s a francia, angol, amerikai, olasz folyóiratok évfolyamai 1915. óta teljesen hiányoznak s azok pótlása ugyancsak lehetetlen. Hogy ez a tudományos buváriatra nem előnyös, az kétségtelen.

Az egyetemi orvoskari intézetek laboratóriumai szintén nagyon nehéz helyzetbe jutottak és szerencse, hogy az amerikai Rockefeller-alapítvány nagyarányú anyagi támogatása által laboratóriumainkat újra munkaképesé tudtuk tenni s újabb tudományos eszközök beszerzése által az intenzív buvárkodás fonálát újra felvehettük. Ezen nagyarányú segítség nélkül laboratóriumainkban a buvárkodó munka teljesen megállott volna. Örvendetes, hogy azokat a tudományos összeköttetéseket, melyeket évek folyamán létrehoztunk, de a világháború szétszakasztott, máris részben helyreállítottuk.

Cholnoky Jenő

egyetemi rendes tanár, a Magyar Földrajzi Társaság elnöke.

A trianoni „béka“, amit le kellett nyelnünk, tönkretette nemcsak nálunk, hanem Európa legtöbb országában a tudományos tanulmányozásokat s a tudományok előbbrevitelének lehetőségét. A többi tudománnyal együtt sújtotta a földrajzot is a publikálás nehézsége. De különösen keservesen érzte ezt a földrajz, a tudományos publikálások nehézségei miatt. Ma térképet rajzoltatni, zines nyomásban csak néhány száz példányban is kihozni: annyiába kerül, mint haj-

dan egy háromemeletes ház az Andrássy-úton.

De tudományunk művelése is meg van nyomorítva, különösen Magyarországon. Mi elvesztettük azokat a területeket, amelyeken a magyar geográfusok életük javarészt áldoztak valamely tanulmányra. Így pl én magam Erdély földrajzát kezdtem tanulmányozni s nagyszerű anyagom gyűlt egybe. Most ez megszakadt, a félig kész dolgok alig értékesíthetően hevernek szekrényemben s újra egy évszázadnak kell majd elmúlnia, amíg ezek a problémák újra valamelyik természetvizsgáló bozckése alá kerülnek. Mert az oláhoktól nem várhatunk semmit. Ők a háború előtt sem tudtak semmi érdemlegeset produkálni, néhány ugynevezett tudósuk, pl. Murgoci ur inkább politizált, minthogy a földrajzzal foglalkozott volna s föllállított elméleti valóságos tudományos bohóságok. Ezentúl sem fognak semmit sem csinálni, hisz a kolozsvári egyetem professzorai a pópák, néptanítók, sőt postások és bukott egyetemi hallgatók sorából kerültek ki.

A Felvidék, a Magas-Tátra, a Máramarosi Havasok, az Erdélyi medence, a Székely-hegyvidék, az Alföld déli része mind modern földrajzi felvétel alatt állott s ime, most ezek a tanulmányok mind megszakadtak.

Nagy bajunk, hogy a kolozsvári egyetem földrajzi intézetének pompás, magyar szempontból összeállított gyűjteménye is, mintegy 5000 eredeti fényképlemezzel együtt, mindenféle utazásomból, szintén az oláhok kezébe került. A gyűjteményre támaszkodott számtalan kutatás és most ez mind teljesen hozzáférhetetlen nekünk.

A földrajzi kutatásokat megnehezíti az, hogy az utazás hivatalnok, tudós embernek most majdnem lehetetlen. Talán legjobban szenved emiatt a földrajzi oktatás, mert eddig legfontosabb tanító-eszközünk volt az utazás. Most ez teljesen lehetetlen a fiatalság insége miatt. Még azt sem tudjuk elérni, hogy a tanulmányi kirándulásra menő hallgatók

kedvezményben részesüljenek utazás alkalmával. Még a nyomorék haza határain belül sem lehet utazni, hát még a határokon túl! Hisz minden szomszédos országunkban azonnal lefülelnék a geográfust, mint spiont. Bárcsak tettünk volna mink is így annak idején, a háború előtt, amikor a párisi Sorbonne-egyetem földrajztanárát, De Martonne urat, határrendőrségünk Orsova vidékére letartóztatta s mi naiv tudósok, boldogult Lóczy Lajos mesteremmel együtt jártunk utána, hogy kiszabadítsuk! De Martonne ur most lent volt Kolozsvárott és „beoktatta“ a dászkalokat egy-két hónap alatt professzoroknak s ünnepeztette magát, mint az elnyomott oláhok felszabadítóját!

Bizony, ma talán egyik tudományt sem sújtotta annyira földre a trianoni béka, mint a földrajzot! Sőt maga ez a szörnyű parancs a leggyalázatosabb arculicsapása minden geográfiai igazságnak. Földrajzi hazugságokból építették fel, földrajzi tudatlanság vakolta össze és földrajzi abszurdumokkal nyomorították meg Európa minden népét. Csak gazembereknek van Eldorádója ma Európában! Mennyire meglátszik ma, hogy a legfontosabb tudomány a földrajz s nálunk a középkorok óta még mindig a „torna“ után következik ranaban!

Grósz Emil

egyetemi tanár, a kir. magyar tudományegyetem 1. számú szemklinikájának igazgatója.

— A trianoni béka a magyar tudományos munkásságra súlyos, majdnem elviselhetetlen csapást mért. Két egyetemünk tanárainak Kolozsvárról és Pozsonyból menekülniök kellett s a legnagyobb nehézségek között érnelnek Szegeden és Pécsen új hajlékot a magyar tudománynak. A külföldi folyóiratok s tudományos munkák beszerzése lehetetlenné vált, a budapesti egyetemi könyvtárnak ma egyetlen francia, angol s olasz folyóirat sem jár, e hiány súlyos következményeket von maga után, mert munkásságunk színvonalának mértékét kell nélkülöznünk. A laboratóriumi munkát, mely a tudományos haladás előfeltétele, megbénítja az eszközök, a vegyi anyagok, a kísérleti állatok szédületes magas ára, mely a békeáraknak több százszorosa. E helyzetben csak úgy segíthetünk, ha a tudomány munkásai német példára összefognak s egyesült erővel igyekeznek azon, hogy a tudományos munka legnélkülözhetetlenebb eszközeit megszerezzük. Az elszegényedett állam az anyagi

szükségeket nem képes fedezni s így elsősorban a magyar társadalom kötelessége, hogy a tudomány segítségére siessen. A közegészségügyi, a chemiai, a physikai laboratóriumok segítése a társadalom létérdeke.

— Ha értékes tudományos munkánkat sikerül a külföld tudományos világának ítélőszéke elé vinnünk, akkor az 6 támogatásukra is számíthatunk. Az amerikai Rockefeller-alapítvány máris segítségünkre jött.

Kovács Alajos

miniszteri tanácsos, a magyar kir. központi statisztika hivatal igazgatója, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja.

— A világháború előtt statisztikai tudományunknak sűrű érintkezése volt a külfölddel. Statisztikai hivatalunk a világ összes statisztikai hivatalaival állandó csereviszonyt tartott fenn s világnyelveken is megjelenő kiadmányainval Magyarország állapotainak helyes megismerése érdekében nem csekély munkát végzett a külföldön. A háború ezt a kedvező helyzetet alaposan megromította, a csereviszony a legtöbb állammal megszűnt s a háború után csak nagysokára lehetett újra a csereviszonyt megindítani, amelyet a közlekedési nehézségek és a valutáris viszonyok még ma is nagyban akadályoznak. A háború előtt a Nemzetközi Statisztikai Intézetnek, amelynek főtitkársága Hagában székel, két évenként voltak ülései, ahol nagyjelentőségű megállapodások történtek a statisztikai adatgyűjtések, feldolgozások és közlések egyöntetűsége érdekében, ami a statisztika nemzetközi összehasonlíthatóságának alapja. A háború óta ezek az ülések is elmaradtak, amelyek már a személyes érintkezés révén is sokat használtak a nemzetek tudományos együttműködésének és kölcsönös megismerésének. Jelenleg a Népszövetség foglalkozik azszal a tervvel, hogy az egyes államok statisztikai szolgálatát egyöntetűen megszervezze, de ebben az irányban döntés még nem történt.

— Magyarország feidarabolása s általában Európa térképenek radikális megváltoztatása a statisztikai tudományt különben is nagy nehézségek elé állította. Egészen új statisztikai adatokat kell összehangolni a területekről, népességről, a különböző gazdasági viszonyokról, amelyek nemcsak a háború következtében, hanem még inkább a határok erőszakos eltolása folytán gyökeresen megváltoztak. Mint hogy a legtöbb adatunk annak idején vármegyénkint volt meg, a határt pedig szélsőképpen húzták meg a vármegyék egész során keresztül, igen nehéz a meghagyott terület összes viszonyairól pontos képet nyerni addig, míg magáról a megmaradt területekről nem gyűjtetnek be a szükséges adatok. Akkor is meg lesz a nehézség abban, hogy az adatokat nem fogjuk tudni minden részletükben összehasonlítni a régebbi adatokkal, mert azokat csak részben lehet a megcsonkított országra összeállítani. Már pedig a statisztikának fontos szerepe az, hogy a fejlődést vagy a hanyatlást is kimutassa, ezt pedig csak a teljesen megfelelő régebbi adatokkal való összehasonlítás teszi lehetővé.

— A magyar statisztikának fontos feladata lesz az is, hogy az elszakított területek népességi és gazdasági viszonyait az unnevezett utódállamok sta-

tisztikájának szemüvegén keresztül figyelemmel kísérsje. Sajnos, ezt a feladatát részint ez államok elzárkózása, részint pedig a statisztikai tudomány terén való elmaradottsága folytán alig tudja teljesíteni. Az utódállamok közül egyedül Csehország az amelyből rendszeresen kapunk statisztikai kiadványokat, Románia és az S. H. S. állam, ugy látszik annyira el van foglalva a pacifikálással, hogy nem ér rá statisztikát csinálni. Fájdalommal kell gondolkunk arra, hogy az integráns Magyarországnak milyen tökéletesen működő adatszolgáltató szervezete volt. A népmozgalom főbb statisztikai adatait pl. a lehető legnagyobb gyorsasággal havonként közölhette a statisztikai hivatal az állami anyakönyvi hivatalok szinte pernyi pontossággal beérkező jelentései alapján az egész országról, még a társországojkról is. Csonka-Magyarországon már másfél éve újra megindult az adatkölés ebben az irányban, de az elszakított területekről még eddig egyetlen hasonló adatot sem láttunk, pedig az egész kiépített adatgyűjtő szervezet ott van az utódállamok kezében, de ugy vannak vele, mint az elrablott mozdonyokkal, nem tudják használni.

Dr Kremmer Dezső a Fővárosi Könyvtár igazgatója.

A trianoni béke, mely a legyőzött államokat gazdaságilag teljesen tönkretette, megtorló hatásait már is kezdi éreztetni kulturális téren a győzőkkel szemben. A pénzügyi krízis, melynek a valuta leromlása is egyik szimptomája, tökéletesen elszigeteli a győzők kulturáit. A mai valutáris viszonyok között gondolnunk sem lehet arra, hogy francia vagy angol könyveket beszerezzünk. Ilyen módon az a veszély állott elő a győzőkre nézve, hogy sajátos nemzeti kulturájuk továbbfejlődéséről a legyőzött államok tudományos világa nem értesül. Ez a veszély távolról sem kicsinyelhető. Ők maguk is jól érzik ezt és igyekeznek is a békeszerződések okozta kulturális káraitak valamelyest pótolni. Missziók és tudományos egyesületeik utján apró ajándékozgatásokkal kísérik meg a hiba helyreütését. Ezek az ajándékok azonban természetesen nem pótolhatják a tudományos intézetek szisztematikus beszerző munkáját, lévén egész akciójuk kapkodó és rendszertelen. A nagy legyőzetésben szomorú társunk, a hatalmas Németország, szellemi termelését, a német pénznek a mienkéhez hasonló alacsony árfolyama miatt, sikerül nyomon kísérsnünk. Legközelebb megjelenő közleményünk új beszerzésünkről a német szellemi termelésnek hatalmas körvonalait fogja dokumentálni, az új erőre kapott, megéledt magyar tudományosságáé mellett.

A tudomány nevében, mely nem ismer ellenségeskedést, sajnálnunk kell a győzők szellemi termésének nélkülözését, de mi mégis csak megleszünk valahogy nélkülük. Talán eljön még az idő, amikor keservesen sajnálni fogják azt a körülményt, hogy kulturájuk határából kegyetlen békéjükkel kirekésztették legyőzötteiket.

Dr Márki Sándor

a szegedi egyetem tanára történetíró, akadémikus.

Általában véve osztozom ugyan a husvéti számban nyilvánított aggodalmakban, de azt hiszem, a segítség közelebb van, mint a legnagyobb elkedvetlenedés idején közönségesen hisszük, mert bajunk nemzetközi, nem csupán nemzeti: s nem valószínű,

hogy az egész világ hajlandó volna visszatérni a kőbepkor láncos könyveikhez. Könyv s a tudomány és az irodalom egyéb eszközei, valamint a pénz közt a helyes arányok előbb-utóbb helyreállnak a nemzetközi forgalomban. Ami pedig a nemzeti irodalmat és tudományt illeti: tekintsünk a teláncolt Erdély felé, mit tud ott alkotni a hasonlíthatatlanul nehezebb körülmények közt levő maroknyi magyarság! Könyveket, szemléket, hírlapokat, tankönyveket adnak ki az írók határtalan lelkesedéssel s az elnyomott magyarság határtalan áldozatkészségével. Ott már is elcsóbb a könyv, mint az anyaországban s erősebb, lüktetőbb a nemzeti érzés, mint itten; ez az érzés olyan író- és olvasó nemzedéket nevel Erdélyben, amely nem sopánkodik, hanem tesz és alkot, mert tudja, a párisi egyéb nyomorúságokból is meglanulta, hogy az irodalom hajója hanykódik, de nem merül el. Kishitű emberek a bajokon sohasem segíhetnek.

Winkler Lajos

egyetemi rendes tanár, kémikus, az Akadémia rendes tagja.

Nehéz viszonyok közé szorított bennünket Magyarország megcsonkítása, de a tudományt még szédarabolásunk sem tudta megölni, hanem legfeljebb nehezebbé tette annak művelését. Legnagyobb hiány nem az anyagban van, amelyet megfelelő felhasználás, kellő takarékos gazdálkodás mellett még megtudunk valahogy szerezni. A tudomány jelenlegi legnagyobb baja az irodalom hiánya, a tankönyvek hihetetlen drágasága. A szakkönyvtárak hiányosak és a jelenlegi dotáció mellett nem tudunk újabb könyveket beszerezni. Legújában ezt a dotációt valamelyest felemelték ugyan, ami talán kissé enyhíteni fogja tudományos irodalmunk fogyatékosságát. A felszerelések az irodalom és anyag hiánya mellett az ifjúságot a maga gazdasági gondja is gátolja, studiumának nyugodt folytatásában, pedig az egyedüli eszköz a kultúra, amellyel megcsonkításunk ellenére is dokumentálhatjuk a művelt nyugat előtt morális fölényünket és meg is teszünk minden lehetőt, hogy kulturailag ne süljedjünk le a Balkán nyájára.

— Igyekszünk érintkezésbe lépni a nyugati kulturális centrumokkal és én a magam részéről azt a módját választottam a magyar kultúra fölénye dokumentálásául, hogy tudományos cikkeket helyezek el a külföldi szakmunkákba, amelyekben azután minden alkalommal magyar tudósokra, mint forrásokra hivatkozom. Ilyen formában nem felejt el minket a külföld, hanem észreveszi és közvetlenül is tapasztalja, hogy Magyarország él, dolgozik és kulturája a nyugati kultúrákkal egyenlő magas fokon áll.

— Bajunk az van, de nem szabad sirnunk, mert ezzel nem használunk magunknak. Habár most kevésbé jó helyzetben is vagyunk, azért biznunk kell a jobb jövőben. A nagy nehézségek ellenére is optimisztikusnak kell feljogni a helyzetet, mert ennek az ellenkezője elkedvetlenítene bennünket és elvenné a további munkától való energiánkat. Egy bizonyos mértékig így nem maradhat és azon vagyunk, hogy a jobbat, Nagy-Magyarországot megint elérhessük.